

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дпн Росица Александрова Пенкова
на дисертационния труд **„Езиковата ситуация и езиковата политика в Република Молдова”**, представен от **Екатерина Андреевна Станова**,

за присъждане на образователната и научна степен **„доктор”**
по професионално направление 3.3. Политически науки (Европеистика)

Научен ръководител: проф. д-р Мария Стойчева

I. Кратка справка за докторантката

Екатерина Андреевна Станова е докторант в редовна форма на обучение, зачислена по ПМС № 103 със Заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Кл. Охридски” от 02.10.2019 г. в професионално направление 3.3. Политически науки (Европеистика). За научен ръководител е определена проф. д-р Мария Стойчева.

Екатерина Станова се е обучавала по докторска програма (ЕВРОПЕИСТИКА – ПОЛИТОЛОГИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ЕС ЕВРОПЕЙСКА ИДЕНТИЧНОСТ) към катедра „Европеистика“, Философски факултут на Софийския университет „Св. Кл. Охридски”. Докторантски минимум по докторантската програма е успешно положен на 16.12.2021 г., а докторантски минимум по чужд (немски) език – на 20.12.2020 г. Със Заповед № РД-20-2391 от 15.12.2022 г. Екатерина Станова е отчислена с право на защита, считано от 01.10.2022 г.

Дисертационният труд е преминал предварително обсъждане в катедра „Европеистика” (Заповед № РД-38-105 от 19.2.2024 г.) и е насочен за публична защита с Научно жури (Заповед № РД-38-143/14.3.2024 г.).

2. Актуалност на изследването

Актуалността на темата на изследването се свързва с демократичните промени през последното десетилетие на XX век и отделянето на Република Молдова като самостоятелна държава. Изборът е мотивиран от необходимостта да се изследва какво е „въздействието на езиковата политика върху динамиката и характера на езиковите процеси в страната”, като се отчита „уникалността на конфликтите” в годините на независимата република (с. 4-6). За да се отговори на новите образователни и социални потребности, все по-определено нараства интересът на изследователите към тази проблематика, но все още липсват по-цялостни научни изследвания. Авторката на настоящия дисертационен труд умее да изтъкне значимостта на проблема и необходимостта от решаването му. Стремещт на Екатерина Станова е да използва възможностите на изследователските процедури, за да характеризира особеностите на езиковата политика на Република Молдова на съвременния етап на развитие. Търсят се резултати от взаимодействието между целенасочената дейност на държавните структури и обществените реакции на промените, които се случват в езиковото пространство при новите обществено-политически и социално-икономически условия.

3. Познаване на проблема

Докторантката познава състоянието на проблема и умее да интерпретира литературни източници, материали и документи за молдовската езикова политика. С необходимата компетентност се разработват теоретичните основи в исторически и съвременен контекст. Авторката умее да открие понятията „езикова ситуация”, „езикова политика” и свързаните с тях социолингвистични и лингвистични понятия, да анализира тяхното съдържание с оглед на приоритетите в образователната и езиковата политика на ЕС. Много правилно насочва вниманието си и към връзката на европейските документи с молдовските образователни стратегии и научни изследвания в областта на

образованието, като акцентира върху възможностите на многоезичието в съвременната езикова политика в образованието.

4. Методика на изследването

В изследователската програма ясно са заявени обектът и предметът на изследването. Прави впечатление, че коректно е формулирана и хипотезата, която конкретизира насочеността на изследването към конструирането на езиковата политика по основните линии на трансформация на езиковото пространство на Република Молдова. Прави се предположение за различни причини, които предопределят конфликтите в молдовската езикова политика, като по-нататък в дисертационния труд се търсят аргументи чрез анализ на емпирични данни, на документи и други източници, свързани с приложението на езиковата политика на Република Молдова. Използваните методи на изследване съответстват на поставените цели. Изводите и препоръките се основават на конкретен анализ.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията е структурирана в увод, три глави, заключение, използвана литература, приложения. В края на всяка глава се правят изводи.

В **първа глава** докторантката показва умения да концептуализира проблема, да разкрие изследователския тезаурус, да изясни някои необходими понятия. Като се опира на авторитетни източници, Е. Станова подчертава спецификата на понятието *езикова политика* в мултинационалната държава, което се отличава с особена сложност, тъй като при неговото изясняване се имат предвид редица фактори като: многоезичие, особености на националния състав и на междуетническите отношения, роля на отделните езици и техните носители в обществения живот. Авторката умее да обобщава различните тълкувания и дефиниции, за да покаже основните елементи, чрез които се то конкретизира и си взаимодейства с *езиковата ситуация*. Направен е успешен опит да се представят различни виждания, като се анализират социолингвистични

понятия (*езиково строителство, езиково планиране, езиково подреждане*), чрез което теоретично се осмисля езиковата политика като многостранен феномен в мултинационалната държава. Необходимо е да се отбележи стремежът на докторантката да подкрепи теоретичните си търсения, свързани с езиковата политика и езиковата ситуация, с някои практики в международното образователно пространство. Откроява се проучването на опита на Русия, Украйна и Латвия. Е. Станова проследява и анализира редица документи, като подчертава остротата, с която се поставя езиковият въпрос и наличието на нерешени проблеми.

Авторката демонстрира познания на факти от историческото и съвременното състояние на етноси и езици в Република Молдова, умее да синтезира предимства и недостатъци. Особено внимание заслужава направеното от Станова обобщение в *Таблица 1* (с. 34), където в хронологичен план се представят закони, решения и резултати от приложението им, чрез които се реализира езиковата политика в Република Молдова. Анализират се и редица други законодателни и подзаконови актове, приети в периода 1989-2007 г., които засягат обхвата на междуетническите отношения. Пролічвава и позицията на докторантката във връзка с присъединяването на Република Молдова към основните международни актове.

Особено интересни тенденции се очертават в представения количествен анализ на езиковата ситуация в Молдова на съвременния етап. Като се основава на официални данни, публикувани от национални и международни организации, Е. Станова анализира информацията относно населението в Република Молдова, районите и етносите в тях, езиците, които се използват, училищата с преподаване на руски език и със смесено преподаване (руско-молдовски, руско-украински и др.). Подчертава факта, че представителите на всички етноси са посочили езика като основен критерий, при определянето на националността. Не подминава обаче и данните за декларирането на родния език, които „в доста осезаема степен не съвпадат с данните за етническото самоопределение” (с. 50).

Въпросът за държавния език в Република Молдова също намира място още в първата глава, проследяват се законодателни актове, както и дискусии за промяна на името на държавния език от молдовски на

румънски. Авторката анализира документи, свързани със ситуацията в Автономно териториално образование Гагаузия, както и с регулирането на езиковото многообразие в Приднестровието. Специално внимание Станова обръща на потомците на българските преселници в Молдова и на възможностите за употреба на българския език. Направените изводи от авторката в края на първа глава потвърждават уменията ѝ да синтезира същественото, за да подчертае тясната връзка между „езиковия фактор и сигурността в държавата”, както и необходимостта от „ясна стратегия за прилагане на държавната езикова политика” (с. 72).

Във **втора глава** се поставя акцент върху езиковата политика в образованието. Проличава професионалната осведоменост на авторката във връзка с проблемите на образованието в многоезична среда. Стремешът на Станова е да потърси специфичен подход за многоезично образование в отговор на обществените изисквания за: интеграция на обществото; подкрепа и развитие на държавния език; поддържане и насърчаване на развитието на малцинствените езици; интеграция на мигрантите в приемащата общност (с. 73). Отправна точка на авторските разсъждения е анализът на езиковата политика на ЕС, по-конкретно на Румъния и на Русия, които имат пряко и косвено влияние при формирането на молдовското законодателство, включително езиковото. Мултикултурализмът се обосновава от Станова като тяхна обща характеристика.

Така се съчетават авторските виждания с европейските идеи за многоезичие и мултикултурно образование. Разглеждат се различни аспекти на развитието на езиковата политика. Анализират се особености на езиковата политика в образователната сфера, която конкретизира в училищната езикова политика, засягат се взаимоотношенията чужд език / втори език. Интерпретират се проблеми на интеркултурното образование и възпитание в многоезична среда. Застъпва се разбирането за формиране на единна мултикултурна личност чрез родния и изучаваните езици, отличителна черта на която е съзнателното самоопределение в спектъра на културите на съвременните мултикултурни общества (с. 89).

Откроява се езиковата политика в образованието на малцинствата, като специално място се отделя на обучението по български език.

В **трета глава** се поставя акцент върху многоезичието като определящ подход на езиковата политика. Подчертава се взаимодействието между езиковите дисциплини в контекста на многоезичното обучение. Обръща се специално внимание на обучението по български език в съвременното училище в Молдова. Анализират се емпирични данни, свързани с нагласата за изучаване на българския език. Особено ценно в тази глава е направеното емпирично изследване, с което се цели да се потърсят възможности в Република Молдова като мултинационална държава „за осъществяване на езикова политика в съответствие с новите образователни реалности в европейските страни, където се увеличават потребностите от комуникация на различни езици и се поставят въпросите на многоезичието” (с. 124). Изследването се осъществява чрез подходящо изготвен инструментариум. Коректно са събрани и обработени емпиричните данни. Въз основа на качествен и количествен анализ се правят важни изводи и обобщения.

6. Приноси

Достоинствата и научният принос на представената разработка откривам в следното:

1. Идеята е актуална и с възможности за иновативно решение. Реализацията говори за находчивостта на авторката да отговори на основните тенденции при прилагането на езиковата политика на Република Молдова, като идентифицира и характеризира етническите малцинства през призмата на езиковата политика. И като отчита факторите и ситуационните прояви на езиковата политика, Е. Станова създава модел на езикова политика на Република Молдова, включващ взаимодействието на държавата и обществото, както и характеристиките на тази политика в контекста на глобализацията.

2. Екатерина Станова умее да разграничи действащите разнопосочни езикови политики от целите на модела, който създава. Този модел всъщност очертава иновационния характер на изследването, характеризира същността и обхвата на езиковата политика в мултинационалната държава. С него се поставят акценти в теорията на

езиковите контакти, изяснявайки реакцията на държавата и обществото към феномена на глобализацията.

3. В труда е налице задълбочена теоретична основа, която обективно представя същността на понятията, с които авторката оперира, като изразява и своята лична позиция. Трябва да отбележа, че тя сполучливо подкрепя теоретичните си разсъждения с примери от практиката. Може да се каже, че изследването в това отношение има принос в развитието на социолингвистиката.

4. Дисертационният труд има и голяма практическа стойност. Авторката представя пакет от дейности и резултати, които може да имат приложение в курсовете по лингвистика, межкултурна комуникация, история на молдовския език, в специални курсове по социолингвистика и лингвокултурология.

7. Оценка на автореферата

Авторефератът е разработен според изискванията, като коректно отразява съдържанието и основните резултати, постигнати в дисертацията. Справката за научните приноси е прецизна и формулира ясно приносите, които действително се съдържат в дисертационния труд.

8. Препоръки

Препоръчвам дисертационният труд да бъде публикуван, за да има по-широко разпространение. Резултатите от изследването може да послужат за вземане на управленски решения в сферата на образование. Препоръчвам също в бъдещите изследвания на авторката да се постави акцент върху проучвания сред българската общност в Молдова, както на възможности за изучаване на българския език в Молдова, тъй като трудът има определен потенциал в това отношение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в

Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Екатерина Станова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност, като демонстрира качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Убедено давам своята положителна оценка за осъщественото изследване и постигнатите резултати и приноси, като предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Екатерина Андреевна Станова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление: 3.3. Политически науки (Европеистика).

27.05.2024 г.

Проф. дпн Росица Пенкова

